

Marcin Kwiatkowski

POSTAWY RODZICIELSKIE W PERCEPCJI OSÓB HOMOSEKSUALNYCH, BISEKSUALNYCH I HETEROSEKSUALNYCH*

PARENTAL ATTITUDES IN PERCEPTION OF HOMOSEXUAL, BISEXUAL AND HETEROSEXUAL INDIVIDUALS

Trainee Clinical Psychologist, Mersey Care NHS, Wielka Brytania

sexuality
maternal behaviour
paternal behaviour

W artykule jest opisane przeprowadzone przez Autora badanie grup homoseksualnych, biseksualnych i heteroseksualnych kobiet i mężczyzn dotyczące ich percepcji postaw rodzicielskich prezentowanych przez ich matki i ojców. W badaniu użyto Skali Postaw Rodzicielskich M. Płopa. Analiza wyników wskazuje na istotne statystycznie różnice w percepcji postaw rodzicielskich w grupie badanych kobiet.

Summary

Aim: The aim of the study was to analyse the perception of parental and maternal attitudes in homosexual, bisexual and heterosexual groups.

Methods: The study involved Parental Attitude Scale of Płopa. The project included 177 participants, 39 homosexual, 15 bisexual and 31 heterosexual women, and 56 homosexual, 5 bisexual and 31 heterosexual men.

Results: The study shows significant differences between homosexual and heterosexual women in perception of maternal attitudes in terms of the Protective Attitude Scale ($p=0.029$) and between heterosexual and bisexual women in terms of the Autonomy Attitude Scale ($p=0.036$), the Protective Attitude Scale ($p=0.004$) and the Demanding Attitude Scale ($p=0.007$). There are no significant differences in perception of maternal attitudes between homosexual and heterosexual men. The study shows significant differences in perception of paternal attitudes in terms of the Inconsequential Attitude Scale between homosexual and bisexual women ($p=0.023$) and between heterosexual and bisexual women ($p=0.035$). There are no significant differences in perception of paternal attitudes between homosexual and heterosexual women and between homosexual and heterosexual men.

Wstęp

Rodzina dla znacznej większości ludzi jest pierwszym, podstawowym źródłem oddziaływań na psychikę, stąd też naukowcy zajmujący się badaniem zjawiska homoseksualizmu w niej często upatrują jego podłoża [1]. Według teorii społecznego uczenia się, proces kształtowania się tożsamości płciowej wyjaśniany jest w taki sam sposób jak inne typy wyuczonego zachowania, opiera się zatem na mechanizmach warunkowania obejmując dodatkowo procesy poznawcze [2]. W ramach tego podejścia znacząca rola przypada

* Prezentowane wyniki stanowią część pracy doktorskiej pisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Iwony Janickiej z Uniwersytetu Łódzkiego

społeczno-kulturowym uwarunkowaniom rodzenia się tożsamości płciowej. Obejmują one przede wszystkim wytworzone w danej kulturze modele ról płciowych rozumianych jako „ogół cech, zachowań i zadań właściwych dla przedstawicieli jednej, bądź drugiej płci” [3, s. 34]. Typ społeczeństwa i kultury ma zatem niebagatelny wpływ na treści ról społecznych, w tym także ról łączonych z płcią. W kulturach, w których kobiety wciąż zajmują niską pozycję społeczną, w których małżeństwo i dziewictwo są cenione, lesbijstwo wydaje się ignorowane, a utrzymywanie stosunków seksualnych z młodszymi mężczyznami przez starych mężczyzn jest tolerowane jedynie częściowo, jawny zaś homoseksualizm jest negowany całkowicie [4].

Wśród uwarunkowań tożsamości płciowej największe znaczenie przypisuje się dwóm kategoriom czynników. Pierwszą stanowią cechy samych rodziców (męskość i kobiecość) oraz związane z nimi zachowania, drugą — typ wzorca dziewczynki i chłopca, dotyczący zarówno wyglądu, jak i zachowania, jaki przyswoili sobie rodzice. Pierwsza kategoria czynników oddziałuje na dziecko w procesie społecznego uczenia się poprzez mechanizmy naśladowania, modelowania i identyfikacji, z kolei druga — poprzez proces społecznego wzmacniania. Rodzice dostarczają dziecku jako pierwsi wzorów odgrywania ról społecznych, stanowiących podstawę nabywania właściwości charakterystycznych w danej kulturze dla jego płci. Dziecko, żyjąc w społeczeństwie, ma okazję obserwacji licznych kobiecych i męskich modeli, i tym samym mnóstwo okazji do uczenia się. Nie każdy jednak model wywiera tak samo silny wpływ. Zależy to od jego prestiżu, siły, spostrzegawczości obserwatora oraz postrzeganego podobieństwa pomiędzy modelem a obserwatorem [2, 3]. Niemalże wpływ mają również wzmocnienia, które sprawiają, że jednostka mniej lub bardziej angażuje się w pewne typy zachowań.

Jednym z kryteriów podobieństwa jest płeć, stąd też dziecko woli naśladować modele swojej płci. Mimo to, wszystkie dzieci uczą się zachowań kojarzonych z obydwoma rodzajami jednocześnie wykazując znaczne zaangażowanie w zachowania specyficzne dla swojego rodzaju. W późniejszym okresie jednostka zaczyna wchodzić w interakcje z rówieśnikami, którzy stają się głównym źródłem modelowania jej zachowania [2]. Otoczenie dziecka może czasami stanowić niedostateczne źródło informacji o modelach ról płciowych. Dzieje się tak w sytuacji, gdy brakuje jednego z modeli ról płciowych bądź gdy występuje niedostateczne zróżnicowanie w zakresie tych modeli. Okazuje się, że dziecko wychowywane w rodzinach niepełnych wykazuje mniejsze zróżnicowanie zachowań związanych z płcią niż dzieci z rodzin pełnych. Ograniczone informacje o rolach płciowych mogą również wynikać z małego zróżnicowania modeli ról płciowych prezentowanych przez rodziców, co utrudnia dziecku rozeznanie w zakresie ról płciowych i ról rodzinnych.

Problemy związane z trudnościami precyzyjnego określenia ról płciowych można wiązać z pojawiającymi się wyraźnymi tendencjami przechodzenia od tradycyjnych ról płciowych do modeli partnerskich [2, 3, 5]. Naturalną konsekwencją tego procesu jest stereotypizacja rodzaju płci. Stereotypy wywierają ogromny wpływ, determinując sposób myślenia o kobietach i mężczyznach. Już małe dzieci poznają stereotypy męskości i kobiecości, zgodnie z którymi kobieta ma być pobożna, czysta, uległa i oddana mężowi, a mężczyzna powinien charakteryzować się odrzuceniem wszelkich kobiecych zajęć i zainteresowań, orientacją na sukces, tłumieniem emocji i demonstrowaniem agresji i asertywności [5, 6]. Współczesne przeobrażenia rodziny są już bardzo widoczne w krajach

zachodnich, w Polsce jeszcze nie dokonały się tak duże zmiany. Na Zachodzie rozpada się nuklearna rodzina. Zanika przekonanie, że obowiązkiem kobiety jest wychowanie dzieci. Są rodziny, w których role są odwrócone: ojcowie wychowują dzieci, a kobiety pracują i utrzymują dom [1].

Cel badania

Współczesna literatura naukowa, bogata w doniesienia dotyczące homoseksualizmu, stosunkowo mało miejsca poświęca tematyce postaw prezentowanych przez rodziców w percepcji ich dzieci o różnej orientacji seksualnej. Większość badań dotyczących powyższego zagadnienia pochodzi z lat, kiedy homoseksualizm traktowany był jako zjawisko patologiczne i często przeplatał się z poglądami natury etycznej.

Niniejsze studia mają na celu analizę postaw rodzicielskich w kontekście orientacji seksualnej osób badanych na tle zachodzących współcześnie zmian w strukturze i charakterze rodziny oraz ról rodzicielskich. Celem tej pracy jest także wypełnienie luki w powyższej tematyce, powstałej na przestrzeni ostatnich lat. W związku z powyższym postawiono następujące pytanie badawcze: Czy percepcja postaw rodzicielskich własnych rodziców różnicuje osoby homoseksualne, biseksualne i heteroseksualne?

Material

Udział w badaniu był anonimowy i dobrowolny. Informacje o prowadzonych badaniach zostały umieszczone na ogólnodostępnych stronach oraz forach internetowych, jak również na stronach przeznaczonych dla polskich mniejszości seksualnych. Osoby zainteresowane mogły pobrać gotowy komplet kwestionariuszy ze strony internetowej bądź też, po wcześniejszym kontakcie, otrzymać je drogą e-mailową, po czym zwrócić je na wskazany adres e-mail. W trakcie studium nie był odnotowywany wskaźnik odmowy udziału w badaniu. Badaniem objęto grupę 177 osób; 85 kobiet i 92 mężczyzn. Orientacja seksualna uczestników była określana na podstawie ich własnej oceny preferencji seksualnych, wg Heteroseksualnej – Homoseksualnej Skali Kinseya [7], jak również deklaracji w ankiecie demograficznej. Niniejsze studium dotyczy analizy wyników uzyskanych na podstawie deklaracji osób biorących udział w badaniu. W związku z powyższym uzyskano trzy grupy kobiet: grupę homoseksualną, biseksualną oraz heteroseksualną oraz dwie grupy mężczyzn: heteroseksualną i homoseksualną. Ze względu na niereprezentatywną liczbę mężczyzn biseksualnych, studium nie dotyczy tej grupy.

Podstawą przydziału do grup była odpowiedź na pytanie dotyczące orientacji seksualnej. Grupa kobiet heteroseksualnych liczyła 31 badanych (średnia wieku $M = 26,32$, $SD = 6,14$), grupa biseksualna składała się z 15 kobiet (średnia wieku $M = 25,67$, $SD = 9,74$), natomiast grupa homoseksualna z 39 (średnia wieku $M = 27,56$, $SD = 7,11$). Grupa mężczyzn liczyła 31 mężczyzn heteroseksualnych (średnia wieku $M = 30,13$, $SD = 10,67$), 56 mężczyzn homoseksualnych (średnia wieku $M = 25,41$, $SD = 6,36$) oraz 5 mężczyzn biseksualnych (średnia wieku $M = 32,40$, $SD = 14,54$).

Rozkład liczebności grup oraz średnie i odchylenia standardowe dotyczące wieku w poszczególnych grupach przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Rozkład liczebności oraz średniej wieku w poszczególnych grupach

	Osoby heteroseksualne			Osoby biseksualne			Osoby homoseksualne		
	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD
Kobiety	31	26,32	6,14	15	25,67	9,74	39	27,56	7,11
Mężczyźni	31	30,13	10,67	5	32,40	14,54	56	25,41	6,36

Kolejną zmienną demograficzną, charakteryzującą badane osoby, było ich wykształcenie. Rozkład wykształcenia mężczyzn i kobiet w zależności od orientacji seksualnej ilustruje tabela 2.

Tabela 2. Rozkład wykształcenia w grupie kobiet i mężczyzn

wykształcenie	Mężczyźni		Kobiety		
	HT	HM	HT	B	HM
Podstawowe	0%	0%	0%	6,7%	2,6%
Zawodowe	3,2%	0%	0%	0%	0%
Średnie	35,5%	37,5%	29,0%	46,7%	35,9%
Licencjackie	6,5%	19,6%	12,9%	0,0%	12,8%
Magisterskie	51,6%	41,1%	58,1%	33,3%	48,7%
Inne	3,2%	1,8%	0,0%	13,3%	0,0%

Jak wynika z tabeli 2, w grupie mężczyzn heteroseksualnych dominowało wykształcenie wyższe magisterskie — 51,6%, oraz średnie — 35,5%. W grupie homoseksualnej wykształcenie magisterskie miało 41,1% mężczyzn, natomiast średnie — 37,5%. W grupie kobiet heteroseksualnych dominowało wykształcenie magisterskie — 58,1%, następnie średnie — 29%, oraz wyższe licencjackie — 12,9%. 46,7% kobiet biseksualnych miało wykształcenie średnie, natomiast 33,3% wykształcenie wyższe magisterskie. W grupie kobiet homoseksualnych dominowało wykształcenie magisterskie — 48,7% oraz średnie — 35,9%.

Rozkład wykształcenia rodziców uczestników badania prezentuje tabela 3.

Wyniki prezentowane w tabeli 3 ukazują, iż wśród matek mężczyzn heteroseksualnych dominowały matki z wykształceniem średnim — 38,7%, oraz wyższym magisterskim — 32,2%. Matki z wykształceniem podstawowym i zawodowym stanowiły po 6,5%. W grupie mężczyzn homoseksualnych matki z wykształceniem podstawowym i zawodowym stanowiły odpowiednio: 7,1% oraz 25%, z wykształceniem średnim — 28,6%, wykształceniem wyższym licencjackim — 12,5%, natomiast wyższym magisterskim — 26,8%. W grupie kobiet heteroseksualnych dominowały matki z wykształceniem magisterskim — 31,3%, średnim — 25%, oraz zawodowym — 21,8%. Matki z wykształceniem licencjackim i podstawowym stanowiły po 9,4%. W grupie kobiet homoseksualnych dominowały matki z wykształceniem średnim — 33,3%, oraz magisterskim — 28,2%. Matki kobiet biseksualnych z wykształceniem średnim stanowiły 53,3%, natomiast z magisterskim — 26,6%.

Tabela 3. Rozkład wykształcenia rodziców uczestników badania

Wykształcenie	Matka				
	Mężczyźni		Kobiety		
	HT	HM	HT	B	HM
Podstawowe	6,5%	7,1%	9,4%	6,7%	5,1%
Zawodowe	6,5%	25%	21,8%	6,7%	20,5%
Średnie	38,7%	28,6%	25%	53,3%	33,3%
Licencjackie	16,1%	12,5%	9,4%	6,7%	12,8%
Magisterskie	32,2%	26,8%	31,3%	26,6%	28,2%
Inne	0%	0%	0%	0%	0%
	Ojciec				
Podstawowe	6,5%	9%	0%	0%	0%
Zawodowe	16,1%	21,4%	31,3%	33,3%	28,2%
Średnie	32,2%	33,9%	34,3%	33,3%	30,7%
Licencjackie	3,25%	12,5%	0%	0%	7,7%
Magisterskie	38,7%	23,2%	31,3%	33,3%	30,7%
Inne	3,25%	0%	0%	0%	2,6%

Wśród ojców mężczyzn heteroseksualnych dominowali ojcowie z wykształceniem wyższym magisterskim — 38,7% oraz średnim — 32,2%. Wśród ojców mężczyzn homoseksualnych wykształcenie średnie miało 33,9%, magisterskie — 23,2%, zawodowe — 21,4%, licencjackie — 12,5%, natomiast podstawowe — 9%. Wśród ojców kobiet biseksualnych, ojcowie z wykształceniem zawodowym, średnim i magisterskim stanowili taki sam odsetek — po 33,3%. Wśród ojców lesbijek dominowali ojcowie z wykształceniem średnim i magisterskim — po 30,7% oraz zawodowym — 28,2%.

Tabela 4. Rozkład miejsca zamieszkania

Miejsce zamieszkania	Mężczyźni		Kobiety		
	HT	HM	HT	B	HM
Wieś	3,2%	3,6%	6,5%	0%	0%
Miasto do 50 tys.	29,0%	8,9%	12,9%	13,3%	15,4%
Miasto do 100 tys.	9,7%	17,9%	9,7%	6,7%	15,4%
Miasto do 500 tys.	3,2%	23,2%	6,5%	13,3%	23,1%
Miasto powyżej 500 tys.	54,8%	46,4%	64,5%	66,7%	46,2%

Spośród przebadanych mężczyzn, w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców żyło 54,8% heteroseksualnych oraz 46,4% homoseksualnych respondentów, w miastach do 500 tys. mieszkańców — 3,2% heteroseksualnych i 23,2% homoseksualnych. Równie niski odsetek przebadanych mężczyzn heteroseksualnych mieszkał na wsi — 3,2%; podobnie

mężczyźni homoseksualni — jedynie 3,6% homoseksualistów pochodziło ze wsi. Największy odsetek lesbijek mieszkał w miastach powyżej 500 tys. — 46,2% oraz w miastach do 500 tys. — 23,1%. W miastach powyżej 500 tys. mieszkał także największy odsetek kobiet biseksualnych — 66,7%.

Tabela 5. Liczba rodzeństwa

Liczba rodzeństwa		Mężczyźni		Kobiety		
		HT	HM	HT	B	HM
0	%	32,3%	14,5%	9,6%	40%	12,8%
1	%	42%	45,5%	58%	53,3%	64,1%
2	%	16,1%	30,9%	25,8%	6,7%	20,5%
3	%	3,2%	5,5%	6,5%	0%	2,6%
4	%	6,4%	3,6%	0%	0%	0%

Zgodnie z wynikami prezentowanymi w tabeli 5, jedynym dzieckiem w rodzinie było 32,3% mężczyzn heteroseksualnych i 14,5% homoseksualnych; jedynaczkami było 9,6% kobiet heteroseksualnych, 40% biseksualnych i 12,8% homoseksualnych. Jedno rodzeństwo miało 42% mężczyzn heteroseksualnych i 45,5% homoseksualnych; w grupie kobiet 58% heteroseksualnych, 53,3% biseksualnych oraz 64,1% homoseksualnych miało brata lub siostrę. Dwójkę rodzeństwa miało 16,1% mężczyzn heteroseksualnych, podczas gdy homoseksualnych — już 30,9%; w grupie kobiet — 25,8% kobiet heteroseksualnych, 6,7% kobiet biseksualnych oraz 20,5% lesbijek.

Tabela 6. Rozkład kolejności narodzin

Kolejność narodzin		Mężczyźni		Kobiety		
		HT	HM	HT	B	HM
Jedynak	%	32,3%	14,5%	9,6%	40%	12,8%
1	%	32,3%	41,8%	48,4%	13,3%	35,9%
2	%	29%	27,3%	32,3%	46,7%	46,2%
3	%	3,2%	14,6%	9,6%	0%	2,6%
4	%	3,2%	1,8%	0%	0%	2,6%
5	%	0%	0%	0%	0%	0%
6	%	0%	0%	0%	0%	0%

Wyniki prezentowane w tabeli 6 wskazują, iż 32,3% heteroseksualnych mężczyzn urodziło się jako pierwsze dziecko w rodzinie, natomiast w grupie homoseksualnej — 41,8% mężczyzn; 48,4% kobiet heteroseksualnych, 13,3% biseksualnych i 35,9% homoseksualnych było również pierwszym dzieckiem. Drugim dzieckiem było 29% heteroseksualnych i 27,3% homoseksualnych mężczyzn, w grupie kobiet jako drugie dziecko urodziło się 32,3% kobiet heteroseksualnych, 46,7% biseksualnych, 46,2% homoseksualnych kobiet.

Trzecim dzieckiem pod kątem kolejności narodzin było 3,2% heteroseksualnych mężczyzn oraz 2,6% homoseksualnych kobiet, 14,6% homoseksualnych mężczyzn i 9,6% heteroseksualnych kobiet.

Tabela 7. Liczba rodzeństwa ze względu na wiek i płeć

Rodzeństwo	Mężczyźni		Kobiety		
	HT	HM	HT	B	HM
Starsza siostra	22,6%	30,9%	29%	40%	10,3%
Starszy brat	16,1%	21,8%	22,6%	6,7%	41%
Młodsza siostra	22,6%	29,1%	25,8%	0%	28,2%
Młodszy brat	32,3%	30,9%	41,9%	9,4%	17,9%

30,9% homoseksualnych mężczyzn miało starszą siostrę, podczas gdy wśród heteroseksualnych — 22,6%. Starszą siostrę miało także 29% heteroseksualnych kobiet, 40% biseksualnych oraz 10,3% lesbijek. Wśród lesbijek dominowały kobiety, które miały starszego brata — 41%. Starszego brata miało 16,1% heteroseksualnych i 21,8% homoseksualnych mężczyzn. W grupie kobiet biseksualnych starszego brata miało jedynie 6,7% kobiet. Młodsza siostrę miało 22,6% heteroseksualnych i 29,1% homoseksualnych mężczyzn, 25,8% kobiet heteroseksualnych, 28,2% lesbijek. Młodszy brat miało 32,3% heteroseksualnych i 30,9% homoseksualnych mężczyzn oraz 41,9% kobiet heteroseksualnych, 9,4% biseksualnych i 17,9% lesbijek.

Metoda

Do analizy percepcji postaw rodzicielskich użyto Skali Postaw Rodzicielskich M. Plopy [8]. Składa się ona z dwóch testów: pierwszego — dotyczącego matki, oraz drugiego — odnoszącego się do ojca. Każda z części to 75 stwierdzeń dotyczących stosunku rodziców do dziecka w jego percepcji. W skali przewidziano pięć rodzajów odpowiedzi: prawdziwe (P), raczej prawdziwe (RP), trudno mi zdecydować (?), raczej nieprawdziwe (RN) i nieprawdziwe (N), za które otrzymuje się odpowiednią liczbę punktów: 5, 4, 3, 2, 1. W skład SPR. wchodzi 5 podskal:

- I) Postawa Akceptacji–Odrzucenia
- II) Postawa Autonomii
- III) Postawa Nadmiernie Ochraniająca
- IV) Postawa Nadmiernie Wymagająca
- V) Postawa Niekonsekwentna.

Rzetelność kwestionariusza sprawdzono obliczając współczynniki stabilności bezwzględnej (stałości). Rozpiętość współczynników stabilności bezwzględnej w wersji „Moja Matka” wynosi $r = 0,081-0,918$ natomiast w wersji „Mój Ojciec” $r = 0,791-0,910$. Jest to więc stabilność wysoka, pozwalająca mieć zaufanie do wyników kwestionariusza, które nie podlegają losowym zmianom w czasie. Także analizy trafności teoretycznej Skali Postaw Rodzicielskich przekonują o dużej przydatności tego narzędzia do badań psychologicznych [8].

Wyniki

Tabela 8. **Postawy rodzicielskie prezentowane przez matki w percepcji badanych kobiet**

Matka	Grupy	Kobiety	
		M	SD
Akceptacja	HM	5,90	2,59
	B	5,00	2,62
	HT	5,87	2,39
Autonomia	HM	6,31	2,94
	B	4,87	2,23
	HT	6,33	2,11
Ochranianie	HM	4,79	2,46
	B	5,60	2,20
	HT	3,53	2,15
Wymaganie	HM	4,28	3,13
	B	5,40	2,72
	HT	3,27	2,20
Niekonsekwencja	HM	4,92	2,37
	B	5,93	2,43
	HT	4,70	2,04

Tabela 9. **Wyniki dotyczące postaw rodzicielskich prezentowanych przez matki w percepcji badanych kobiet**

Matka	Kobiety					
	HM z B		HM z HT		HT z B	
	t	p	t	p	t	p
Akceptacja	1,14	0,261	0,05	0,960	-1,11	0,273
Autonomia	1,71	0,092	-0,04	0,968	-2,16	0,036
Ochranianie	-1,11	0,273	2,23	0,029	3,02	0,004
Wymaganie	-1,22	0,229	1,51	0,135	2,84	0,007
Niekonsekwencja	-1,39	0,169	0,41	0,682	1,79	0,080

Uzyskane wyniki przedstawione w tabelach 8 i 9 wskazują na istnienie różnic istotnych statystycznie pomiędzy kobietami homoseksualnymi i heteroseksualnymi, odnośnie do postaw prezentowanych przez ich matki w podskali Postawa Nadmiernie Ochraniająca ($p = 0,029$) oraz pomiędzy kobietami heteroseksualnymi i biseksualnymi w podskalach Postawa Autonomii ($p = 0,036$), Postawa Nadmiernie Ochraniająca ($p = 0,004$) oraz Postawa Nadmiernie Wymagająca ($p = 0,007$). Kobiety homoseksualne znacznie częściej spozstrzegaly swoje matki jako nadmiernie ochraniające ($M = 4,79$; $SD = 2,46$) aniżeli

kobiety heteroseksualne ($M = 3,53$, $SD = 2,15$). Kobiety biseksualne częściej spostrzegały swoje matki jako ochraniające ($M = 5,60$, $SD = 2,20$) oraz wymagające ($M = 5,40$, $SD = 2,72$) aniżeli kobiety heteroseksualne, które spostrzegały swoje matki jako mniej ochraniające ($M = 3,53$, $SD = 2,15$) i mniej wymagające ($M = 3,27$, $SD = 2,20$). Matki kobiet heteroseksualnych zdaniem córek charakteryzowały się częstszą postawą autonomii ($M = 6,33$, $SD = 2,11$) aniżeli matki kobiet biseksualnych ($M = 4,87$, $SD = 2,23$).

Tabela 10. Postawy rodzicielskie prezentowane przez ojców w percepcji badanych kobiet

Ojciec	Grupy	Kobiety	
		M	SD
Akceptacja	HM	6,47	2,32
	B	5,87	1,96
	HT	6,20	2,33
Autonomia	HM	6,47	1,93
	B	6,07	2,49
	HT	5,90	1,94
Ochranianie	HM	4,22	2,09
	B	4,93	2,34
	HT	4,40	2,22
Wymaganie	HM	4,33	2,31
	B	5,47	2,20
	HT	4,40	1,99
Niekonsekwencja	HM	4,89	1,95
	B	6,27	1,79
	HT	4,97	1,94

Tabela 11. Wyniki dotyczące postaw rodzicielskich prezentowanych przez ojców w percepcji badanych kobiet

Ojciec	Kobiety					
	HM z B		HM z HT		HT z B	
	t	p	t	P	t	p
Akceptacja	0,89	0,380	0,47	0,637	-0,48	0,636
Autonomia	0,63	0,534	1,20	0,236	0,25	0,806
Ochranianie	-1,07	0,290	-0,33	0,739	0,75	0,460
Wymaganie	-1,62	0,112	-0,12	0,901	1,64	0,109
Niekonsekwencja	-2,35	0,023	-0,16	0,872	2,17	0,035

Istotne różnice w percepcji postaw prezentowanych przez ojców, przedstawione w tabelach 10 i 11, stwierdzono w podskali Postawa Niekonsekwentna ($p = 0,023$), pomiędzy

grupami kobiet homoseksualnych i biseksualnych, oraz w tej samej podskali ($p = 0,035$) — pomiędzy grupami kobiet heteroseksualnych i biseksualnych. Nie zanotowano żadnych różnic, dotyczących percepcji postaw rodzicielskich prezentowanych przez ojców, pomiędzy grupami kobiet homoseksualnych i heteroseksualnych. Ojcowie kobiet biseksualnych znacznie częściej spostrzegani byli jako niekonsekwentni w stosunku do swoich córek ($M = 6,27$, $SD = 1,79$) aniżeli ojcowie kobiet homoseksualnych ($M = 4,89$, $SD = 1,95$) czy też heteroseksualnych ($M = 4,97$, $SD = 1,94$).

Tabela 12. Postawy rodzicielskie prezentowane przez matki w percepcji badanych mężczyzn

Matka	Grupy	Mężczyźni		T	P
		M	SD		
Akceptacja	HM	5,43	1,95	-0,92	0,358
	HT	5,87	2,43		
Autonomia	HM	6,00	2,27	-0,25	0,802
	HT	6,13	2,29		
Ochranianie	HM	4,31	2,73	-0,28	0,779
	HT	4,48	2,54		
Wymaganie	HM	4,37	2,60	0,08	0,934
	HT	4,32	2,48		
Niekonsekwencja	HM	5,28	2,05	1,10	0,275
	HT	4,74	2,35		

Wyniki prezentowane w tabeli 12 sugerują brak w grupie badanych mężczyzn istotnych statystycznie różnic w percepcji postaw rodzicielskich prezentowanych przez ich matki.

Tabela 13. Postawy rodzicielskie prezentowane przez ojców w percepcji badanych mężczyzn

Ojciec	Grupy	Mężczyźni		T	P
		M	SD		
Akceptacja	HM	5,62	2,12	-0,78	0,439
	HT	6,00	2,02		
Autonomia	HM	5,98	2,02	-0,76	0,447
	HT	6,33	1,78		
Ochranianie	HM	3,85	1,87	-0,58	0,562
	HT	4,11	2,01		
Wymaganie	HM	4,60	2,20	-0,89	0,375
	HT	5,07	2,37		
Niekonsekwencja	HM	5,46	2,00	0,49	0,623
	HT	5,22	2,12		

Wyniki przedstawione w tabeli 13 sugerują brak w grupie badanych mężczyzn istotnych statystycznie różnic w percepcji postaw rodzicielskich prezentowanych przez ich ojców.

Tabela 14. Różnice pomiędzy mężczyznami a kobietami w percepcji postaw rodzicielskich prezentowanych przez ich matki

Matka	HM – mężczyźni i kobiety		HT – mężczyźni i kobiety	
	t	p	t	p
Akceptacja	1,00	0,319	-0,01	0,994
Autonomia	0,57	0,571	0,36	0,718
Ochronianie	0,87	0,386	-1,58	0,120
Wymaganie	-0,15	0,882	-1,76	0,084
Niekonsekwencja	-0,77	0,442	-0,07	0,941

Wyniki zamieszczone w tabeli 14 nie wykazują różnic istotnych statystycznie pomiędzy badanymi mężczyznami i kobietami w percepcji postaw rodzicielskich prezentowanych przez ich matki.

Tabela 15. Różnice pomiędzy mężczyznami a kobietami w percepcji postaw rodzicielskich prezentowanych przez ich ojców

Ojciec	HM – mężczyźni i kobiety		HT – mężczyźni i kobiety	
	T	p	T	p
Akceptacja	1,79	0,076	0,34	0,731
Autonomia	1,14	0,257	-0,88	0,384
Ochronianie	0,88	0,379	0,51	0,610
Wymaganie	-0,54	0,590	-1,17	0,249
Niekonsekwencja	-1,33	0,187	-0,48	0,636

Wyniki przedstawione w tabeli 15 nie wykazują różnic istotnych statystycznie pomiędzy badanymi mężczyznami i kobietami w percepcji postaw rodzicielskich prezentowanych przez ich ojców.

Omówienie wyników

Uzyskane wyniki sugerują, iż kobiety homoseksualne znacznie częściej aniżeli kobiety heteroseksualne spstrzeżały swoje matki jako cechujące się nadmierną troską i opiekuńczością, mające trudności z uświadomieniem sobie faktu dorastania swojego dziecka i tym samym zmiany sposobu zachowania w stosunku do niego. Matki kobiet homoseksualnych wszelkie próby usamodzielnienia się córki mogły przyjmować z niezadowoleniem i dezaprobatą. Ich postawa mogła często stawać się przyczyną emocjonalnej separacji córki, która odczuwała naturalną potrzebę samodzielności. Matki kobiet biseksualnych spstrzeżane były przez córki jako cechujące się nadmierną postawą ochraniającą w porównaniu z matkami kobiet heteroseksualnych, spstrzeżane były także jako bardziej wymagające

w stosunku do swoich córek. Matki biseksualistek mogły znacznie częściej w rygorystyczny sposób egzekwować przestrzeganie wszelkich stawianych przez nie nakazów i wydawanych poleceń. Postawa wymagająca charakteryzuje się surowymi ocenami bez uwzględnienia możliwości dziecka. Akceptowane wówczas są przez rodzica tylko te działania, które on uznaje za słuszne i pożądane, a wszelkie przejawy inicjatywy dziecka, które nie zgadzają się z poglądami rodzica, są przez niego krytykowane i nietolerowane [8]. Matki kobiet heteroseksualnych, w porównaniu z matkami kobiet biseksualnych, spostrzegane były przez swoje córki jako dające prawo do autonomii, uwzględniające prawo dziecka do prywatności i tajemnic, pozwalające na znaczną swobodę w podejmowaniu decyzji, służąc jednak radą i pomocą. Postawa autonomii jest charakterystyczna dla rodziców, którzy nie narzucają swoich poglądów i racji, dają prawo do odmiennego zdania, akceptują i rozumieją potrzebę nawiązywania kontaktów towarzyskich przez dziecko.

Badania Kenyona [za: 6], dotyczące stosunku lesbijek do swoich rodziców, wskazują na znacznie gorszą ocenę kontaktu z rodzicami niż ma to miejsce w przypadku kobiet heteroseksualnych. W jego badaniach jako bardzo dobry lub dobry swój kontakt z matką określiło 51,2% lesbijek i 76,4% kobiet heteroseksualnych, jako gorszy lub bardzo zły — 15,4% homoseksualistek i 0,8% badanych kobiet heteroseksualnych. 38,2% lesbijek i 68,3% kobiet heteroseksualnych uważa swój kontakt z ojcem za dobry bądź bardzo dobry, natomiast jako gorszy lub zły — 21,9% lesbijek i 5,7% heteroseksualnych kobiet. Poza tym analiza dzieciństwa lesbijek i homoseksualistek ujawnia wiele różnic dotyczących stosunku do spraw związanych ze sferą seksualną w domach rodzinnych. Większy pozostaje odsetek postawy odrzucającej seksualność w domach kobiet o homoseksualnej orientacji, jak również znacznie częściej źródłem uświadomienia seksualnego u lesbijek jest przyjaciółka. Także kobiety homoseksualne znacznie częściej spostrzegają swoje dzieciństwo jako mniej szczęśliwe i udane niż kobiety heteroseksualne [6].

Badania Kenyona [9] wykazały, iż większość homoseksualnych kobiet miała słabe relacje ze swoimi matkami. Siegelman [10] twierdził, iż lesbijki spostrzegały swoje matki jako mniej kochające i bardziej wymagające aniżeli kobiety heteroseksualne, nie stwierdził żadnych różnic w postawie odrzucającej, niekonsekwentnej czy też ochraniającej. Badania Kenyona [9] wykazały, iż kobiety homoseksualne miały słabe relacje ze swoimi ojcami. Bene [11] twierdziła, iż lesbijki znacznie częściej odczuwały strach przed swoimi ojcami, aniżeli kobiety heteroseksualne, oraz częściej spostrzegały ich jako słabych i niekompetentnych.

W powyższych studiach nie zanotowano żadnych różnic, dotyczących percepcji postaw rodzicielskich prezentowanych przez ojców, pomiędzy grupami kobiet homoseksualnych i heteroseksualnych. Ojcowie kobiet biseksualnych, w porównaniu z ojcami kobiet heteroseksualnych i lesbijek, częściej opisywani byli jako niestabilni i niekonsekwentni. Ich stosunek do dziecka był zmienny, zależny od chwilowego nastroju. Zachowania ojców spostrzegane były przez dziecko jako nerwowe, chwiejne i nieprzewidywalne. Wyniki badań nie wykazały żadnych różnic, w percepcji postaw prezentowanych przez matki i ojców, pomiędzy mężczyznami hetero- i homoseksualnymi.

Z badań Westwooda [za: 6] wynika, że znaczna część homoseksualistów w okresie dzieciństwa straciła jednego bądź oboje rodziców na skutek śmierci lub rozwodu. I tak: 12% homoseksualistów wychowywało się w rozbitych rodzinach, kiedy jeszcze nie osią-

gnęli 12. roku życia; u 21% nie było w domu żadnego mężczyzny; 40% homoseksualistów badanych przez Westwooda twierdziło, że stosunki panujące między rodzicami były niewłaściwe lub nawet wrogie, ale 50% określało je jako poprawne, a rodzice obecni byli w czasie całej młodości. Westwood analizował również wpływ dominacji jednego z rodziców na rozwój psychoseksualny dziecka. Zgodnie z wynikami, 57% badanych homoseksualistów uważało, że matka była dominującą osobą w rodzinie, podczas gdy 29% twierdziło, że ojciec; 14% nie było w stanie określić, które z rodziców było dominujące.

Westwood pytał także homoseksualistów o stosunki, jakie łączyły ich z ojcami w okresie dzieciństwa — 15% twierdziło, że nie żywiło żadnych, ani pozytywnych, ani negatywnych uczuć do ojca, 38% badanych określiło je jako niezadowolające, 15% jako dobre, a 28% zdecydowanie preferowało matkę [za: 6].

Z badań Biebera [za: 5] wynika, że matki homoseksualistów w porównaniu z matkami heteroseksualistów charakteryzowały się zdecydowaną tendencją do faworyzowania jednego z dzieci; najczęściej był to homoseksualny syn. Z kolei ojcowie heteroseksualistów znacznie częściej faworyzowali swoich synów aniżeli ojcowie homoseksualistów. Bieber na podstawie swych badań wysunął hipotezę mówiącą o tym, iż nadmiernie rozwinięta relacja między matką a synem nie jest ważniejsza w etiologii homoseksualizmu niż nikły bądź zupełny brak związku między synem a ojcem [za: 5]. Homoseksualiści są również najczęściej jednakami lub też najmłodszymi z rodzeństwa, co może pozostawać w związku z nadmierną opieką matki nad dzieckiem [za: 5]. Bieber w swoich badaniach stwierdził, że 69% matek homoseksualistów to matki nadmiernie wiążące synów; wśród heteroseksualistów matki takie stanowiły 32% [za: 5].

Badania Bene [12] wykazały, iż większość mężczyzn homoseksualnych miała złe stosunki ze swoimi ojcami, a relacje z matkami nie cechowały się nadopiekuńczością oraz silnym przywiązaniem.

Badania Aardwega [za: 1] wskazują na fakt, iż w grupie badanych 120 homoseksualistów stwierdzono jedynie dwa lub trzy przypadki prawidłowych związków pomiędzy ojcem i synem. W znacznej większości przypadków ojciec nie był zainteresowany synem, nie był zaangażowany w jego życie, obce mu były jego zainteresowania [za: 1].

Wyniki moich badań znacznie odbiegają od wyników, które możemy odnaleźć w literaturze dotyczącej opisywanego zagadnienia. Różnice te wyraźne są w percepcji postaw rodzicielskich przez badanych mężczyzn — nie odnotowano obojętnych lub wrogich stosunków pomiędzy ojcem a homoseksualnym synem czy też nadmiernej troskliwości i zaborczości matki. Być może uzyskane wyniki pozostają w związku z opisanymi wcześniej zmianami zachodzącymi obecnie w rodzinach, które przejawiają się większą tolerancją co do zakresu ról rodzinnych oraz społecznych. Być może wyniki opisywane we wcześniejszych badaniach postaw rodzicielskich tak naprawdę dotyczyły reakcji (i w konsekwencji postaw) rodziców na przejawy zachowań homoseksualnych własnych dzieci, pozostających w konflikcie z ogólnie przyjętymi wówczas normami i zachowaniami charakterystycznymi dla danej płci biologicznej w społeczeństwie. Mocną stroną niniejszego studium jest wykorzystana metoda, która umożliwia nam naukowe i rzetelne poznanie zagadnienia. Z pewnością korzystna dla uzyskanych wyników z badań byłaby dalsza weryfikacja większej grupy osób.

Wnioski

1. Kobiety homoseksualne znacznie częściej aniżeli kobiety heteroseksualne spostrzegały swoje matki jako nadmiernie ochraniające.
2. Kobiety biseksualne częściej aniżeli kobiety heteroseksualne spostrzegały swoje matki jako ochraniające oraz wymagające.
3. Matki kobiet heteroseksualnych zdaniem córek charakteryzowały się częstszą postawą autonomii aniżeli matki kobiet biseksualnych.
4. Ojcowie kobiet biseksualnych znacznie częściej aniżeli ojcowie kobiet homoseksualnych czy też heteroseksualnych spostrzegani byli jako niekonsekwentni w stosunku do swoich córek.

Piśmiennictwo

1. Pilecka B. Psychospołeczny kontekst homoseksualizmu. Kraków: Wydawnictwo Radamsa; 1999.
2. Brannon L. Psychologia rodzaju. Gdańsk: GWP; 2002.
3. Harwas-Napierała B. Rozwój tożsamości płciowej dzieci i młodzieży. *Prob. Rodz.* 1999; 2–3: 33–38.
4. West DJ. Homosexuality and lesbianism. *Brit. J. Psychiatry* 1983; 143: 221–226.
5. Boczkowski K. Homoseksualizm. Warszawa: PZWL; 1988.
6. Lew-Starowicz Z, Lew-Starowicz M. Homoseksualizm. Warszawa: PZWL; 1999.
7. Kinsey AC, Pomeroy WB, Martin CE, Gebhard PH. *Sexual behaviour in the human female*. Philadelphia: W.B. Sanders; 1953.
8. Plopa M. Skala Postaw Rodzicielskich. *Psychol. Wychow.* 1987; 5: 552–566.
9. Kenyon FE. Studies in female homosexuality. Social and psychiatric aspects. *Brit. J. Psychiatry* 1968; 114: 1337–1350.
10. Siegelman M. Parental background of homosexual and heterosexual women. *Brit. J. Psychiatry* 1974; 124: 14–21.
11. Bene E. On the genesis of female homosexuality. *Brit. J. Psychiatry* 1965; 111: 815–821.
12. Bene E. On the genesis of male homosexuality: an attempt at clarifying the role of the parents. *Brit. J. Psychiatry* 1965; 111: 803–813.

E-mail: marcinkwiatkowski@op.pl
Tel. (0044) 7894260221
Tel./faks: (0044) 1704 872167